

'Baerne'

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne"

Conimex®

De Oosterse keuken thuis.

Slamat Makan – Smakelijk Eten.

Historische Kring Baerne
Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377

Voorzitter

J.G. v.d. Kraats
Torenlaan 34
3743 HH Baarn
tel. (035) 5421000

Algemeen Secretaris

L. Teekman
Kerkstraat 43
3741 AJ Baarn
tel. (035) 5430200

Penningmeester

G.B. Roskamp-Nijenhuis,
Spoorstraat 7, 3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden

P.H. Feitz
(035) 5414794
T. Kruidenier
(035) 5417860

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Oudheidkamer

N. Kuyt-Smit
v. Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Ledenadministratie

N. Kuyt-Smit
v. Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065

Werkgroep 'Baerne'

T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951

Redactie Baerne

T. Biemans
H. Bronkhorst
J. Kruidenier
L.J. Stomp

**Bezoekadres en bezoektijden
Oudheidkamer**

Burgemeester Penstraat tussen
nr. 2 en 4. Open op maandagen
van 10 tot 12 uur en van 20 tot
22 uur, maar **niet** op de eerste
maandagavond van de maand
en **niet** op maandagavond in de
maanden juli en augustus.

Contributie

Minimaal f 25,- per jaar voor het
individuele lidmaatschap.

Minimaal f 35,- per jaar voor een
echtbaar of twee samen-
wonenden.

Minimaal f 12,50 per jaar voor
het jeugdlidmaatschap (14 tot
en met 18 jaar).

Bankrek.nr.: 30.47.28.292
Postbankrek.nr.: 41.92.133

Losse verkoop "Baerne": f 5,50
verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit en
Boekhandel Den Boer,
Laanstraat 69, Baarn

Niets uit deze uitgave mag
worden vervaelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke
toestemming van de redactie.
Het tijdschrift 'Baerne' komt mede tot
stand door Drukkerij Bakker Baarn.

INHOUD

Wandelen in de Laanstraat 6

pag.

2

De boerderij de "Verroeste Schaar"

10

In het prentenkabinet van het Rijksmuseum

15

Verenigingsnieuws

21

WANDELEN IN DE LAANSTRAAT 6

In het nieuwe jaar beginnen we de wandeling met even stil te staan bij de Parkstraat. Links de herenmodezaak van de heer J. de Ruyter. Ertegenover, Binnenhuis Scheltinga, voorheen De Boer. Op de foto ziet u de villa zoals hij er oorspronkelijk uitzag.

Foto 1

Deze villa tegenover de Parkstraat, is oorspronkelijk in dezelfde stijl gebouwd als de een kwartslag gedraaide villa rechts ernaast, met de ingang aan de Mollerusstraat 1. Deze laatste villa, Mollerusstraat 1, is van buiten in ongeschonden staat en heeft nog de serre. Het bouwjaar van beide villa's is ongeveer 1875. De villa in de Laanstraat, nu woninginrichting Binnenhuis Scheltinga is twee keer verbouwd. In 1958 ging de voorgevel eruit en in 1974 kwam er een luifel aan. Links van de verbouwde zaak van De Boer stond nog zo'n villa in dezelfde stijl, zoals te zien is op foto 2. Deze villa werd afgebroken, om plaats te maken voor twee winkelpanden, namelijk een horloger en een slager. In de tuin van apotheek Hofkes is nog te zien dat het één pand is geweest. De grootvader van de heer N.J. de Boer, de heer K. de Boer, begon in 1922 een stoffeerderij-woninginrichtingzaak in de Weteringstraat. Hij overleed in 1941, waarna zoon J.H. weer met zijn zoon N.J. in hetzelfde jaar naar de Laanstraat verhuisde, om daar het bedrijf voort te zetten. Vader J.H. de Boer kocht 't pand in 1946 van de heer Sterneberg en deze had het weer gekocht van de familie Peters. De familie Peters, twee zussen en een broer, alledrie ongetrouwd, woonden er al geruime tijd. In 1965, kocht de heer N.J. de Boer een woonhuis met koetshuis in de Mollerusstraat 7 en 9. Het woonhuis werd eerst bewoond door familie, terwijl het koetshuis diende als magazijn/opslagplaats voor de winkel. Later werden de twee panden samengetrokken en werd het een uitbreiding van de winkel in de Laanstraat: winkelruimte met toonzaal. In 1998 trok de heer J.H. de Boer zich uit het zakenleven terug en deed de zaak over aan de heer Scheltinga. En als u voor de Mollerusstraat 1 staat, om de villa eens goed te bekijken, let dan ook eens op het dak. Het heeft een plat dak met schuin oplopende kanten met leien(?)gedekt. Het veronderstelt een zeer grote zolder over het hele huis. De villa's hebben ook een grote kelder. Dat was in die tijd zeer gebruikelijk. Frigidaires (elektrische koelkasten) bestonden in die tijd immers nog niet. Loop ook eens vijf stappen de Mollerusstraat in en blijf staan voor nr.3 (ernaast dus). Weer zo'n prachtig huis uit de 19e eeuw! Het is het geboortehuis van onze zegsman, de heer J.A.M. Sterneberg.

Foto 2

Hier nog een blik in de Laanstraat richting de Brink. We zien de toren van de Pauluskerk. Links daarvan het platte dak van de villa waar De Boer in zat. En daar weer links van, ziet u het identieke platte dak van de villa van Van Beek, die bij de gemeente werkte. De heer Van Beek had dus als burens de familie Peters en de dames Julius. Na Van Beek, in 1946 ongeveer, woonde er de heer Wijnen. De villa is afgebroken en ervoor in de plaats kwamen twee winkels met bovenhuis. Eén voor juwelier Leeuwenkamp, thans horloger Bakker en slagerij Tromp, dit staat thans leeg. Zoals gezegd, staande in de tuin van de heer Hofkes, Molerrusstraat 3, tevens geboortehuis van de heer J.A.M. Sterneberg, kan je nog zien dat 't één huis (villa) is geweest. Zie de vele bomen - hoe groen was de straat toen - en de paar mensen (kinderen), in en voor hun voortuintjes met hekken. Welk een prachtig beeld uit, ik schat, 1912 ongeveer! Misschien weet een jaartallenliefhebber onder onze lezers het precieze jaar?

Foto 3

De heer C. v.d. Burg (Bugie, in de volksmond) met zijn dochter van ongeveer zestien jaar, voor zijn café met verlot. Het pand heette De gekroonde valk, zie de gevelsteen. Het Café was ook bestelkantoor van bode J. Fakkeldij tussen Baarn, Amersfoort, Hilversum, Bussum, en 's Gravenland. De dochter werd de latere mevrouw Postuma, die ons de foto uit 1916 schonk. Dat gebeurde in 1976, toen zij op de Krugerlaan 11 woonde. Tegenwoordig zou men spreken van een chauffeurscafé. Wat bouwstijl betreft, zou je kunnen zeggen dat 't huis begrensd is door twee zuilen, met halverwege witte versieringen met ruitmotief, architraaf, fries (klokmotief) en een kroonlijst, weer met hetzelfde motief als halverwege de zuil. Klassiek dus. De mensen maken weer front naar de fotograaf. Let ook op de 'vrachtwagen', met de bomen omhoog, die even opzij moest staan van de fotograaf. Hier zat vroeger Ralph Polak met erachter de zaal van Novum, waar Ralph z'n modeshows hield. Later zat Berclouw er met tassen en koffers.

Foto 4

Foto C. v. d. Steeg

De veel geroemde winkel in galanterieën van F. Wijnja. Baarnsche kunsthandel staat er boven en op een andere foto staat Baarnsche galanterieënhandel. Nou ja, what's in a name. Veelgeroemd, omdat 't zo'n mooie winkel was, zowel om te zien van buiten, als wel vanwege de prachtige spullen in de etalages. Goed te bekijken door het grote portiek in het midden, uitmondend in de grote glazen winkel deur. De heer

Vlietstra had een kunsthandel in de Parkstraat. Hij heeft 't pand in de Laanstraat laten bouwen (1927?) hoogstwaarschijnlijk een betere plek voor een winkelier. De heer Wijnja als opvolger van kunsthandelaar Vlietstra ging in 1927 over naar het nieuwe pand in de Laanstraat 32, samen met de heer Osinga. Nog weer later 'verdween' de heer Osinga en ging de heer F. Wijnja alleen verder. In 1970 werd ook hier de voorpui vernieuwd, lees vernield. Thans zit er de Schoenenreus.

ALLENVERKOOP TELFFON: 87 6034 BESCHOUW: ROOBAARDE KATWEL EN COUWA — ANDERWEGE — KREKAT WIENDE WIKALOTIE LEENDAM GLASWERK		KAMPHOE TIN — ROOBAARDE KREKAT ROSENTHAL FORCHMAN LINDENBERG BLOEDER CHRISTOFFEL SILVER — GELIJDEN — KUNSTEN OP NIEUWERK WIDENWOOD AANDEWERK
KUSSENS, KLEEDJES, SJAWEL, YEA, COSY, etc.		
RECHTSTREEKSCHE IMPORT		
NOTA VOOR ☐ aan de hand van ☐ naar ☐ op ☐		
BAARN, 19 33	van F. WIJNJA.	
1	gall. heren v. v. postel Uitgever, Baarn.	10
<p><i>Betalaad per giro 24 Jan 1933.</i></p>		
Over dit bedrag wordt a.s. Zaterdag geldopgevoerd.		

Bert Stomp

Lezers spreken

Wij waren verheugd met een reactie van één onzer leden, de heer Frans van Dijen, op onze 'wandeling in de Laanstraat', aflevering 3 in het juni nummer 2000 ('Baerne' nr.2). Daar staat op bladzijde 4 regel 3 van onderen:

Krantenknipsel uit de Baarnsche Courant 1911

'Op nr. 29 had je eerst bakker Lac van Dijen, daarna....' En nu komt het verhaal van Frans van Dijen, die het voor een groot deel heeft uit de rubriek 'Namen die voortleven'. Een rubriek vermoedelijk in de Baarnsche Courant, periode 1939-1945. Ik volg het verhaal van Frans: 'In 1799 werd op nr. 29 ene Sebastiaan van Dijen geboren, een zoon van Jacob van Dijen. Deze Sebastiaan had het kleermakersvak gekozen. Daar hij een flink vakman moest worden, stuurde zijn vader hem naar Brussel, lopend! Bas is trouwens zijn hele leven een getraind looper gebleven, waarvan burgemeester Pen gebruik maakte, door hem bij tijd en wijle met dépêches weg te sturen. Eens overkwam het Bas dat de burgemeester van Vleuten hem een verkeerde zending meegaf. Toen maakte hij

z'n recorddag. Voor de tweede maal ging hij dezelfde dag op pad en kwam in het holst van de nacht terug. Vader Bas was van alle markten thuis en dat was ook wel nodig, want hij had acht kinderen: Jacob, Gerrit, Frans, Hein, Jansje, Coosje, Mietje en Heintje. Eén dochter ging in het Klooster. Jacob vond zijn werkkring op Soestdijk, Gerrit bleef zijn hele leven de dienaar van de Baarnse Pen's. Frans bleef in de ouderlijke woning, niet als kleermaker maar als bakker. Zijn bedrijf stichtte hij in 1845, toen burgemeester Pen verlof gaf voor het bouwen van de oven. Deze Frans pootte tezamen met zijn vader in 1834 op zesjarige leeftijd een kastanjeboom, die bij de aanleg van de Oranjestraat moest verdwijnen. Zelfs pastoor Nieuwenhuis kwam er aan te pas! Burgemeester Mollerus, tegen wie het ging, heeft geen gelijk gekregen. Frans wist van geen wijken, had er zelfs een driedubbele reis naar Amersfoort voor over en won'.

Nog een anekdote!

Toen Frans zeventig jaar werd, bezorgde tante post hem het volgende telegram: 'Ra, ra wie het is; 200 pond zwaar, spierwit haar, vandaag zeventig jaar.'

Of bakker Frans ook bekend was! Deze Frans had ook acht kinderen. Eén van deze zoons, Bas, begon de bakkerij op de Laanstraat 19 en de jongste zoon Gerard volgde zijn vader op, op nr. 29. Deze laatste Van Dijen, Gerard, had als bijnaam 'Lak'.

Na deze Gerard (Lak) van Dijen kwam Wim Roderijs in de zaak, daarna Vroegop en thans is hier de zaak van Van Slooten.

Een andere, zéér kritische lezer (goed zo!), betrapte mij op een foute conclusie.

In jaargang 24 nr. 4 van december 2000 beweerde ik op bladzijde 3, dat de heer Hessels in de tijd van koningin Emma, dus tussen 1890 en 1898 in paleis Soestdijk elektriciteit aangelegd zou hebben. Ik had 't mis, want de kritische lezer, die 't héle boek van de historische kring 'Van Baerne tot Baarn' zeer goed gelezen heeft, vertelde mij dat op bladzijde 257 in 't hoofdstuk 'Baarn ten tijde van koningin Emma' geschreven door Elly Witsenburg, staat dat in 1929 elektrisch licht werd aangelegd in 't paleis! Het is goed dat te weten.

Foto 5

Marieke en Martin Bibo, wonend in Spanje, schreven ons:

'Ter aanvulling op nr.4. Ik mis het pand van fotograaf M. Koster, voor Leeuwenkamp recht tegenover de Oranjestraat. Het was een statig huis met trapopgang en er zullen ongetwijfeld foto's van zijn'. Inderdaad hebben wij er een foto van gevonden, in ons onvolprezen fotoarchief. Vroeger zat links makelaar Beuken en rechts fotograaf Koster met een atelier achter in zijn zaak. Zijn vrouw schreef ooit een receptenboek onder haar eigen naam, Sleutel. Het pand is voor de helft nog ongeschonden. Er is een trapopgang in het midden, met twee toegangsdeuren. De onderste helft toont een verbouwing met twee winkelruiten. Links zit thans 'Het bloemenhuis' en rechts zit een kapperszaak.

DE BOERDERIJ DE "VERROESTE SCHAAR"

De ligging van het huis

In 1942 viel in ons dorp het oudste huis, namelijk de circa 350 jaar oude boerderij de "Verroeste Schaar", ten prooi aan de sloper. Dit huis stond tot aan dat moment al enige tijd (niet bekend is hoe lang precies) leeg. Een leegstand, die natuurlijk niet bevorderlijk was voor de toestand van dit eeuwenoude boerenhuis.

De sloop van de Verroeste Schaar 1942, rechts achter het Oranjepark, achter midden het gesloopte politiebureau. Foto C. v.d. Steeg.

Vermoedelijk zullen weinig Baarnaars ooit de naam "Verroeste Schaar" gehoord of gekend hebben. Toen niet en zeker niet nu, na bijna zestig jaar. Eigenlijk een opmerkelijke zaak. Omdat de boerderij toch op een goed zichtbare plaats stond, midden in het dorp. Maar zelfs historicus T. Pluim was de naam niet bekend, hoewel hij zich met de geschiedenis van Baarn intensief bezighield. In een artikel in de

Baarnsche Courant van 1926 gaf de heer Pluim ruiterslijk toe dat hij, ondanks zijn meer dan 40-jarig verblijf in Baarn (in 1886 werd hij onderwijzer aan de Oosterschool), nog nooit van de "Verroeste Schaar" gehoord had. Een 'verzuim' dat door hem direct werd goedgeemaakt trouwens. Behalve de naam van de boerderij was de "Verroeste Schaar" ook de naam van de steeg die erheen leidde. De voorzijde van het huis, dat in het Oranjepark lag, was gekeerd naar de Oranjestraat. Deze voorkant was het nieuwste gedeelte; het middenstuk en het achtergedeelte waren respectievelijk ouder en het oudste.

De lange, schilderachtige woning met rieten dak, was te bereiken via de eerdergenoemde steeg, naast het gemeentehuis. Rechts achterin deze steeg was een pleintje, met de werkplaats van Van der Heyden, een schildersbedrijf. Er stonden een tweetal (water) pompen.

De boerderij lag dus evenwijdig aan de Laanstraat (de vroegere Holleweg), achter de huisjes 'onder het rieten dak'. De heer J.K. van Loon, vroeger voorzitter van de Oudheidkamer, heeft ooit de moeite genomen deze situatie te tekenen. Zijn plattegrond is nog in het gemeentelijk archief te vinden.

Een zeer oude weg

Het straatje dat naar de boerderij leidde was destijds een veel gebruikte doorloop van de Brink, door het Oranjepark, naar de Soestdijkerweg (de huidige Stationsweg). Zelfs liep deze weg door naar de buitenplaats Peking aan de Torenlaan.

En met vroeger is bedoeld de tijd tot aan het begin van de 19e eeuw.

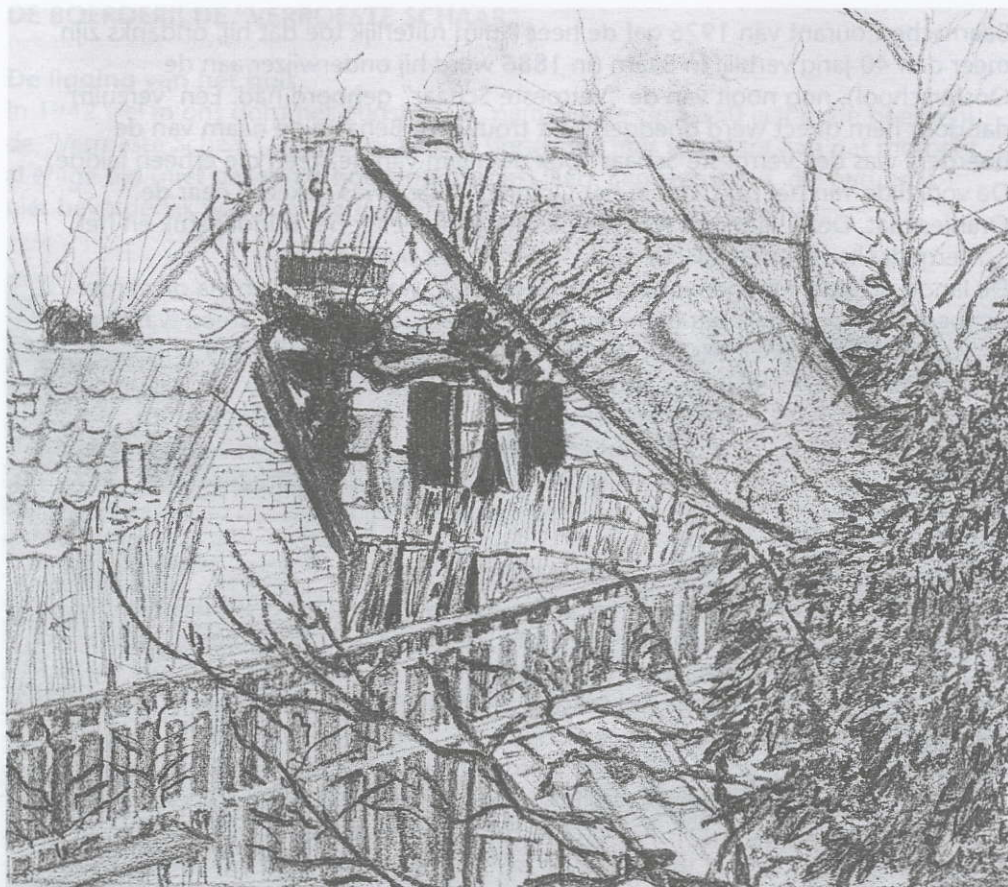
Dit zogenaamde Kerkepad, eindigend bij de "Verroeste Schaar", was de route die door het Baarnse Bos onder meer werd gebruikt door personeel van het Lustslot Soestdijk. Vermoedelijk werd het pad ook gebruikt om bij de kerk te komen.

In 1810 kreeg mevrouw de douarière Six, bewoonster van de villa Mes Délices, toestemming deze weg af te sluiten. De weg liep namelijk dwars door haar tuin, het huidige Oranjepark. Het is aannemelijk dat zij in alle rust van haar tuin wilde genieten. Als vergoeding stond zij een pad af aan de westkant van haar tuin.

Dit pad, later verbreed, is nu de Oranjestraat. Op 27 maart 1906 besloot de Gemeenteraad de villa Mes Délices te kopen. Met als doel de bouw van een nieuw gemeentehuis. De toenmalige eigenares, mevrouw Stoop, verkocht huis en tuin voor een bedrag van f 36.000,- . De villa werd gesloopt en het gemeentehuis gebouwd.

De initialen D.K. en het jaartal 1805

Direct onder de nok van het dak van de boerderij was in de voorgevel een muurrijzer in de vorm van een geopende schaar aangebracht. Op de punten van de schaar stonden de letters D K, tussen de ogen van de schaar was het jaartal 1805 geplaatst. In ieder geval stonden deze letters voor de naam Dirk Kuiper. Over wat deze Dirk

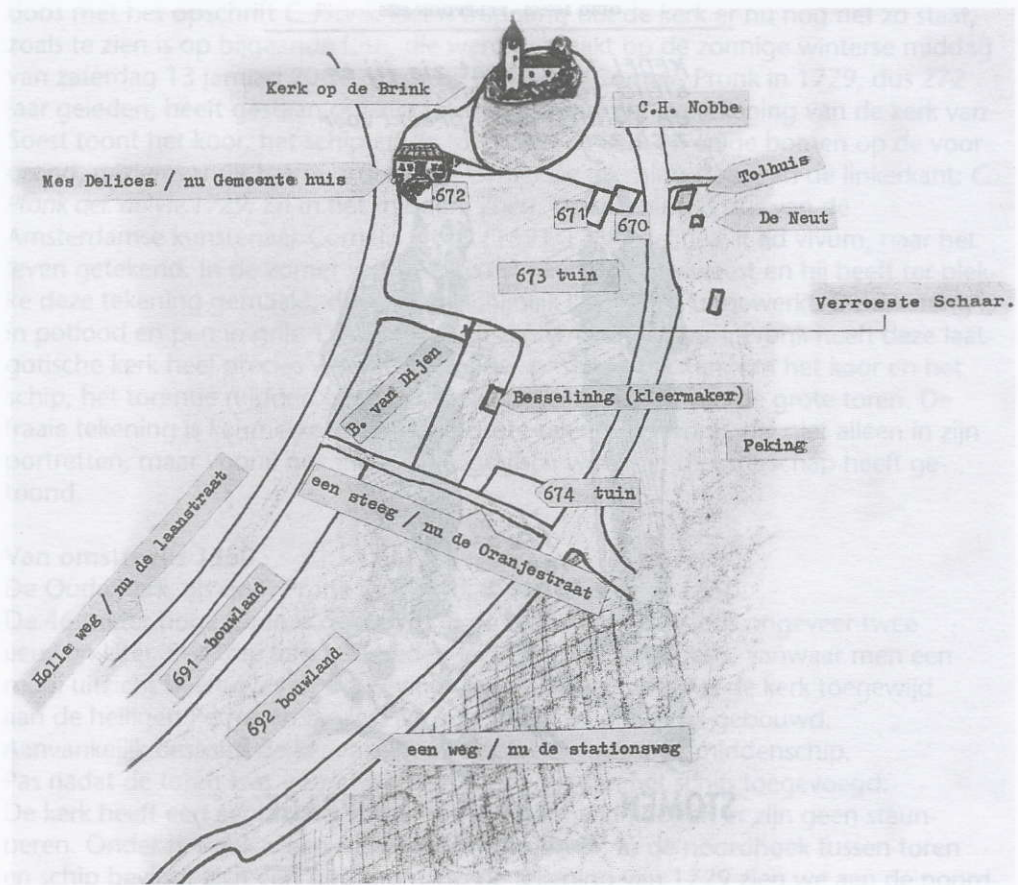

*De boerderij op het oude landgoed Mes Délices 1895 Tekenaar onbekend.
Archief Historische kring Baerne*

Kuiper als beroep uitoefende lopen de meningen, in het gemeentelijk archief, echter uiteen. Daarover dadelijk. Volgens Pluim liet Dirk Kuiper in 1805 het huis vergroten. De oorspronkelijke voorgevel werd binnenmuur; terwijl aan deze muur het derde en laatste woongedeelte werd gebouwd. Dit was het dichtst bij de Oranjestraat gelegen gedeelte. Toen zal de "Verroeste Schaar" in de gevel zijn aangebracht. Misschien was Dirk Kuiper schapenscheerder. In dat geval zou de schaar verklaard zijn als herinnering aan het verdwijnen van de laatste schaapskooi met schapen aan de Veldstraat. Hij zou dan deze schaar, tot dan

deel uitmakend van een uithangbord, in de gevel hebben laten aanbrengen en bruin hebben laten schilderen.
 Roestbruin, als teken van gebrek aan werk! Volgens een andere lezing zou hij kleermaker geweest kunnen zijn. Dat heb ik niet nagegaan.
 Hoogst twijfelachtig is het of de "Verroeste Schaar" ooit herberg is geweest. Vlakbij was wél de herberg "'t Veertje", op de plaats waar nu een kapsalon is gevestigd, ook één van de huisjes 'onder het rieten dak'.

G.Brouwer

Plattegrond, archief Historische Kring Baerne

Geraadpleegde literatuur

Aantekeningen van J.K. van Loon, Historische Kring Baarn

Baarnsche Courant 6e jrg - 1902 - nr. 47

Mededelingen van mevrouw v.d. Heyden in 1979

Maandblad "Oud Utrecht" 36e jrg - 1963 - nr. 12

EERSTE BAARNSE MODEL-STOOMPERS-INRICHTING

Opgericht 17 Maart 1928

BRINKSTRAAT 13 - BAARN

GIRO 265283 - TELEFOON 2895

*KEDEL KEDEL wat zie jij er
altijd subliem uit.
JA VRIEND dat spreekt voor
zich zelf want*

STOMEN - VERVEN - STOPPAGE

't Beste uit het Beste!

D. Boogaard

Uit "Baarns Adresboek" 1948 (collectie MKB)

IN HET PRENTENKABINET VAN HET RIJKSMUSEUM

Een tekening van de Oude Kerk van Soest door Cornelis Pronk

Bij onderzoek in het Prentenkabinet van het Rijksmuseum naar oude tekeningen van Baarn en Eemland kwam een achttiende eeuwse tekening tevoorschijn van de *Oude Kerk van Soest*. (Hierbij afgebeeld).

Deze afbeelding komt uit dezelfde collectie als die waarin de tekeningen zijn gevonden van Drakenburg, waarover werd geschreven in *Baerne* van september 2000. Ook de tekening van de kerk in Soest komt uit een zware zwarte kartonnen doos met het opschrift *C. Pronk*. Het is frappant, dat de kerk er nu nog net zo staat, zoals te zien is op bijgaande foto, die werd gemaakt op de zonnige winterse middag van zaterdag 13 januari 2001, vanaf de plek waar Cornelis Pronk in 1729, dus 272 jaar geleden, heeft gestaan om zijn tekening te maken. De tekening van de kerk van Soest toont het koor, het schip en de toren van de kerk en enige bomen op de voorgrond, gezien vanuit het noordoosten. Onder de tekening staat aan de linkerkant: *C. Pronk del. ad viv. 1729*. En in het midden: *Zoest*. De tekening is dus van de Amsterdamse kunstenaar Cornelis Pronk (1691-1759) *delineavit ad vivum*, naar het leven getekend. In de zomer van 1729 is Pronk in Soest geweest en hij heeft ter plekke deze tekening gemaakt, die hij waarschijnlijk later heeft uitgewerkt. De tekening is in potlood en pen in grijs. De afmetingen zijn: 146 x 170 mm. Pronk heeft deze laat-gotische kerk heel precies weergegeven: de spitsboogvensters van het koor en het schip, het torentje midden op het dak en de twee transen van de grote toren. De fraaie tekening is kenmerkend voor het grote talent van Pronk, die niet alleen in zijn portretten, maar vooral ook in zijn topografisch werk zijn meesterschap heeft getoond.

Van omstreeks 1350

De Oude Kerk, als door Pronk getekend, is van omstreeks 1350.

De 46 meter hoge toren is gebouwd in de zestiende eeuw, dus ongeveer twee eeuwen later. Een trap van 182 treden leidt naar de torentrans, vanwaar men een mooi uitzicht heeft over de omgeving. Tot de Reformatie was de kerk toegewijd aan de heiligen Petrus en Paulus. De hele kerk is in drie fases gebouwd.

Aanvankelijk bestond de kerk alleen uit het tegenwoordige middenschip.

Pas nadat de toren was gebouwd, werd het koor aan het schip toegevoegd.

De kerk heeft een éénbeukig schip met een versmald koor en er zijn geen steunberen. Onder het dak is een fraai houten tongewelf. In de noordhoek tussen toren en schip bevindt zich een traptoren. Op de tekening van 1729 zien we aan de noordzijde van de kerk, tegen het koor, een uitbouw, de sacristie. Het uurwerk aan de toren

zat toen nog even boven het dak van het schip.

Uit de recente foto blijkt, dat het uurwerk intussen naar boven is verplaatst, naar de trans, om van verre zichtbaar te zijn. (Dat is ook gebeurd met het uurwerk op de toren van Baarn). Drie keer in de geschiedenis is de kerk door een zware brand getroffen. Dat gebeurde in 1356, vervolgens in 1481, (toen ook de kerk van Baarn

C. Pronk (1691-1759). De Oude Kerk van Soest, gezien vanaf het koor naar de toren.
Onder de tekening staat C. PRONK del. ad viv. 1729. Zoest.
Potlood, pen in grijs. 146 x 170 mm. Rijksmuseum, Prentenkabinet, Amsterdam.

De Oude Kerk in Soest.
Foto Hans Bronkhorst, 13 januari 2001.

in de as werd gelegd) en tenslotte in 1875. Bij die laatste brand is het interieur uitgebrand, waarbij een aantal rouwborden verloren zijn gegaan, terwijl ook het orgel in vlammen opging. Prins Hendrik de Zeevaarder, bewoner van Paleis Soestdijk, de broer van Koning Willem III, heeft toen een nieuw orgel geschonken. De kansel met een mooie lezenaar is van 1608, maar afkomstig van een andere kerk. De gotische zeszijdige zandstenen doopvont is in bruikleen gegeven door het Rijksmuseum in Amsterdam.

De jongste restauratie van de kerk was in 1957. Bij een vorige restauratie, in 1905 en 1906, zijn, in de middenruimte van het zuidelijk aanbouwsel, zestien laat-gotische halfvermolmde houten beelden gevonden, die daar bij de Reformatie van 1580 zijn verstoep. Die beelden zijn nu in het museum Flehite in Amersfoort. De kerk van Soest lijkt sterk op die van Eemnes-Buiten en er is architectonische verwantschap met de kerk van Baarn. Zij zijn alle drie uit het midden van de veertiende eeuw. Voordat de kerk van Baarn in de 17de eeuw een torenspits kreeg, zal de toren hebben geleken op de beide andere laatgotische torens.

Wie was Cornelis Pronk?

Cornelis Pronk is op 10 december 1691 in Amsterdam geboren, in een huis op de Brouwersgracht, dichtbij de Noorderkerk. Hij kwam uit een doopsgezinde familie. Zijn vader, Aldert Pronk, was korenkoper en later boekhouder.

De naam van zijn moeder was Giertje Dircxdr. Cornelis Pronk heeft niet alleen in Amsterdam gewoond, maar ook in Haarlem en in de Zaanstreek.

In 1742 woonde hij weer in Amsterdam. Hij is daar lid geweest van het schilders-gilde, Sint Lucas. Zijn jaarinkomen werd toen geschat op 800 gulden. Pronk, die ongehuwd was, woonde de laatste zeventien jaar van zijn leven, dus van 1742 tot 1759, in Amsterdam op een kamer bij de blikslager Martinus Lakeman en diens gezin, Nieuwendijk 114, op de zuidhoek met de Sint Jacobsstraat.

Hij is daar op 28 september 1759 in de leeftijd van 68 jaar overleden, waarna hij op 4 oktober op het Noorderkerkhof begraven werd. Vader Pronk zag aanvankelijk geen kunstenaarsloopbaan voor zijn zoon, want hij had hem boekhouder willen laten worden. Cornelis is toch in de kunst gegaan.

Hij maakte veel portretten, alsmede ontwerpen voor penningen.

Hij heeft ook drie jaar gewerkt voor de Verenigde Oost-Indische Compagnie.

Voor een jaarwedde van 1200 gulden maakte hij ontwerpen voor het beschilderen van Chinees porselein, *chine de commande*. Maar Pronk is vooral de geschiedenis ingegaan als tekenaar van stads- en dorpsgezichten. Hij maakte, in een koets of met de trekschuit, reizen naar Noord-Holland, Zeeland, Groningen en Drenthe, waarbij werd aangelegd bij een herberg.

Soms was hij in gezelschap van de gefortuneerde lakenkoopman en oudheidkundige

Cornelis van Noorde (1731-1795). Portret van Cornelis Pronk. Waterverf, 485 x 345 mm.
Prentenkabinet van de Universiteitsbibliotheek, Leiden.

Andries Schoemaker, of van de tekenaar Abraham de Haen, die zestien jaar jonger was. Zo hebben Pronk en De Haen in 1731 en 1732 tekeningen 'naar het leven' gemaakt van Baarn, de Lage Vuursche, Drakensteyn, Drakenburg, Pijnenburg, Soestdijk en Eembrugge. Pronk had op zijn reizen een grote productie. Hij maakte soms wel tien tekeningen per dag. Als topografisch tekenaar ging zijn belangstelling vooral uit naar gebouwen van historische betekenis, als kerken, kastelen, ruïnes en landhuizen. Meestal werkte hij in opdracht. Van veel topografische tekeningen van Pronk zijn door Henrik Spilman prenten gemaakt voor het plaatwerk *Het verheerlijkt Nederland of Kabinet van hedendaagse gezigten*, dat van 1745 tot 1774 in negen delen werd uitgegeven door de Amsterdamse doopsgezinde uitgever Isaac Tirion. In dit werk vindt men niet minder dan 266 prenten naar Pronk. Cornelis Pronk is door zijn tijdgenoten beschreven als een bescheiden, zuinige, deugdzaame en aimabele man en vooral als een groot kunstenaar, die veel succes had..

Hans Bronkhorst

Bronnen:

- Ben J. van Os, *Soest rondom de Oude Kerk..* Uitgave VVV Soest, .j.j.
- Elias de Bree, Een stukje geschiedenis van de Oude Kerk in *Van Zoys tot Soest, Tijdschrift van de Historische Vereniging Soest*. 1ste jaargang Nr.2, herfst 1980.
- Pronkstukken, Mededelingenblad van de Stichting Familiearchief Pronk. No.6, December 1974.
- Luuc Kooijmans en anderen, *Pronk met pen en penseel*, Amsterdam, 1997.
- Jhr. A.J. Gevers en A.J. Mensema. *Over de hobbelde bobbelde heyde. Andries Schoemaker, Cornelis Pronk en Abraham de Haen op reis door Overijssel, Drenthe en Friesland in 1732*. Alphen aan den Rijn, 1985.
- *Baerne*, 13e jaargang nr.2, juni 1989. *De Oude Kerk van Soest in de zeventiende eeuw.*
- *Baerne*, 23e jaargang nr.3, september 1999. *Een tekening van Eembrugge van 26 juni 1732.*

VERENIGINGSNIEUWS

Inleverdatum kopij 'Baerne' 22 april 2001

Aanwinsten Oudheidkamer

Kwartet Oranjehuis

Theeblaadje met afbeelding Lindekom

Scheerzeepdoos

Verbodsbord uit de bezetting

Brochure met wandelingen

Doos met foto's Oranjehuis 1880-1945

Twee aquarellen van oude Eembrug van Estella de Boer

Linnenkast

Statieportret K. Juliana/ P. Bernhard

Ingelijste foto slachthuis

Bezoekersalbum bij tententoonstelling Baarn uit 1976

Ingelijste foto's van:

- de waai a/d Bisschopsweg
- 3 villa's Oude Utrechtseweg
- kolenstortplaats H. Rademaker
- Oranjehuis

Ingelijste luchtfoto's van Hoogwolde

Tekening 100 jaar Oranjehuis in vogelvlucht

Film en video van zwembad De Ruig

Wolhaspel

Luchtfoto van Baarn

Borstkolf, broodtrommel en houten breipennen

Beker Oranjehuis

Houten etui voor persoonsbewijs (bezetting)

Div. uit de bezettingstijd, w.o. foto huis notaris Römer

Aanwinsten bibliotheek

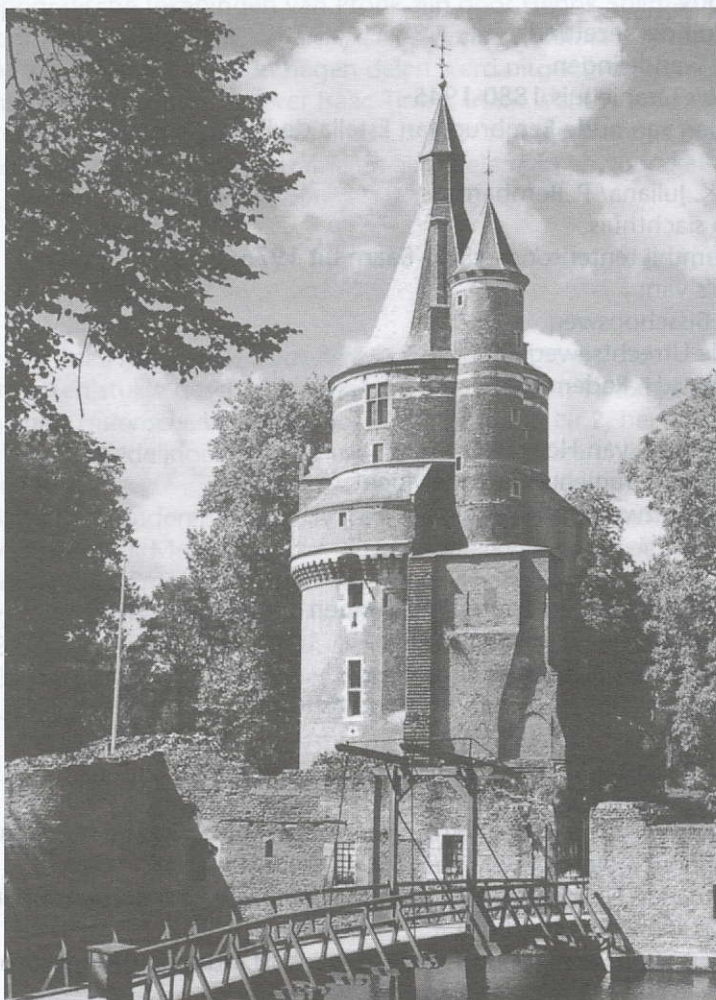
Statistisch overzicht gemeente Baarn 1999

Charlotte J.C. Broer, *Uniek in de stad. De oudste geschiedenis van de kloostergemeenschap op de Hohorst in Amersfoort, sinds 1050 de Sint-Paulusabdij in Utrecht: haar plaats binnen de Utrechtse kerk en de ontwikkeling van haar goederenbezit (ca. 1000 - ca. 1200)* (Utrecht 2000)

Fred. J. Lammers, *Oud Baarn vanuit de lucht. Foto's: KLM Aerocarto* (Hoogeveen z.j.) (2000)

Excursie naar Wijk bij Duurstede op zaterdag 26 mei

Wie heeft vroeger, op de lagere school, niet geleerd, dat lang geleden de Vikingen uit Noorwegen moordend en brandschattend de Nederlandse rivieren opvoeren en o.a. toen het handelscentrum Dorestad met de grond gelijk maakten? Gelukkig dat een naburig gehucht veel van de gevluchte inwoners opving en gastvrijheid verleende. Prettig gevolg voor ons in de 21ste eeuw is, dat deze narigheid van toen de basis werd van het gezellige historische stadje dat Wijk bij Duurstede nu geworden is.

De Historische Kring 'Baerne' stelt haar leden (met introducé) in de gelegenheid om zaterdag 26 mei met deze bijzondere stad kennis te maken, of de kennismaking te hernieuwen. Behalve een oergezellig centrum heeft Wijk bij Duurstede een voormalig stadhuis met op het dak een carillon en gelijkvloers een WV kantoor, ook een prachtige oude kerk, een molen, een donjon, een mooi gerestaureerde ruine van een kasteel, tal van schilderachtige historische huizen en een uitgebreid nieuw museum. De bedoeling is om **negen uur** vanaf het station in Baarn te vertrekken en dan via Soest, Amersfoort, Maarn, Doorn, Cothem en Langbroek over de N221 en N227 in ongeveer een uur naar Wijk bij Duurstede te rijden.

Om **tien uur** parkeren we op het grote parkeerterrein bij de haven (route P. borden volgen). Daarna, om **half elf**, trakteert de Historische Kring haar gasten op een kop koffie in historisch restaurant De Engel. Vervolgens beginnen we aan onze stadswandeling, die het centrum, de kasteeltuin met donjon en kasteel bevatten. Daarna volgt een gezamenlijke lunch in het evenzeer oude pand Dorestad. De prijs van deze lunch zal ongeveer f 10,- tot f 20,- of meer gaan bedragen, afhankelijk van uw honger of dorst. In de middag bekijken we de molen, het veerhuis en het museum met aansluitend thee of koffie in de museumtuin en voor de echte doordouwers zijn er daarna ook nog de vele winkeltjes en terrasjes.

We hopen dan om **vier uur** gezamenlijk naar Baarn terug te reizen.

De kosten van dit alles zullen zijn: excursie f 9,-, de lunch ongeveer f 15,-, reisbijdrage chauffeur f 12,- p.p. tezamen ongeveer f 35,-.

Niet leden f 7,50 extra. Openbaar vervoer: Daar Wijk bij Duurstede geen station heeft moet men eerst per trein naar Utrecht en dan per bus naar de Dorestad, erg omslachtig maar wel mogelijk. Opgeven voor deze dag bij:

mevr. I. Huls, Wittelaan 9, 3743CP Baarn, tel. (035) 5422974 of mevr. J.T.H. Schaars, Vinkenhof 26, 3741WK Baarn, tel. (035) 5414646, graag tussen 30 maart en 30 april.

Aantal deelnemers is 25 en daar mogen we (bijna) niet van afwijken, vol is vol!

Wij verwachten dat u ook enthousiast over Wijk bij Duurstede zult worden en dat u een onvergetelijke dag zult hebben.

let Huls en Tineke Schaars

Programma 2001

29 maart	Algemene ledenvergadering.
19 april	Dia-lezing door de heer A.Schuurmans, historicus, over het dagelijks leven in de 19e eeuw.
26 mei	Excursie Wijk bij Duurstede

Alle lezingen vinden plaats in Cultureel Centrum De Speeldoos Rembrandtlaan 35 te Baarn. Aanvang 20.00 uur. De zaal is open om 19.30 uur.

Voor leden zijn de lezingen gratis. Niet-leden betalen f 7,50.

DICK PRINS

ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V.

BELASTINGVRIJ SPAREN

HYPOTHEKEN

Maatwerk tegen concurrerende rentepercentages

ASSURANTIE

Zeer goede voorwaarden tegen scherpe tarieven

PENSIOENEN

Belangrijk in verband met terugtrekkende overheid

JONGEREN TOEKOMST PLAN

Speciaal voor jongeren die een onbezorgde toekomst willen

Ons advies is gratis overdag en ook 's avonds

Tel. (035) 541 13 59

Fax (035) 541 00 63

Nachtegaalhof 10
3741 WZ Baarn

APOTHEEK JULIUS

Apothekers: *O.P. Hofkes, E. Hofkes-Dazert
en M.A. Smulders-de Jong*

LAANSTRAAT 26
3743 BG BAARN
TELEFOON (035) 541 24 32

**Uw adviseur
bij verkoop,
aankoop, taxatie,
financiering en
verzekering van
onroerend
goed**

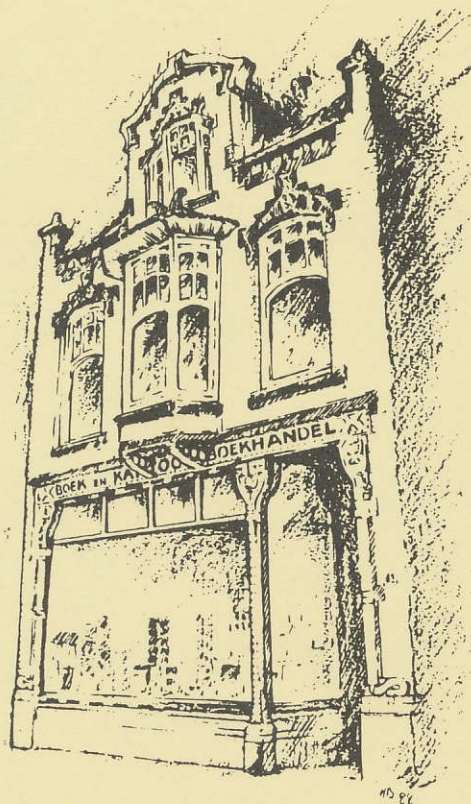

VAN BERKUM MAKELAARS

MAKELAARS IN EN TAXATEURS VAN ONROERENDE GOEDEREN

Nieuw Baarnstraat 93, postbus 135, 3740 AC Baarn.

Telefoon 541 84 45* Lid NVM

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 541 20 32

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken